

TRŽIŠKI RAZGLEDI

Leto II (1995) št. 7

JANUAR 1995

Cena 30.- SIT

U V O D N I K KO VSTOPAMO V LETO 1995

Poleg splošnih razmer, v katerih bomo živeli kot državljani Slovenije, je še kako važno tudi to, kako bomo zaživel v novih razmerah v naši občini ob novi občinski in državni upravi. Znano je, da občine izgubljajo večino dosedanjih pristojnosti, ki bodo odslej v pristojnosti državne uprave, le okoli 25 % dosedanjih pristojnosti pa bo ostalo občinam. Tako naj bi se v tem proporcu porazdelilo tudi število zaposlenih v občinah. Za občane je zelo pomembna kakovost in usposobljenost ljudi v novi občinski upravi. Ni važno le, da bodo občinski ljudje z nami vljudni in nam prisluhnili celo v osebnih težavah, važno je, da bodo znali koordinirati z državno upravo zadeve v dobro občanov. Pri tem bodo naši izvoljeni lokalni predstavniki, župan in pa občinski svetniki delali zrelostni izpit in po delu jih bomo spoznali in znali ceniti za bodoče.

Startne razmere v naši občini niso dobre. Vodilna tržiška podjetja so postala predvsem okostja s kožnato prevleko brez mišic, ki bi jih rabila za prizadevanja v novih, še težavnejših razmerah. Potrditev tega lahko dobimo že v podatku, da so tudi plače v teh naših podjetjih prav na zadnjem mestu v Sloveniji! Tako daleč so zdrknile, da so podobne le še tistim, ki jih dosegajo v Črnolju in Sevnici. Zato se lahko upravičeno zgrozimo nad samozaverovanostjo dosedanjih občinskih vladarjev in vodilnim kadrom v tržiških podjetjih. Pred drugo svetovno vojno in takoj po njej so bila tržiška gospodarska podjetja na vrhu razvitosti v Sloveniji merjeno v kriterijih razvitosti. Kakšno nazadovanje v teh povojnih letih!

Takšno stanje pa se ne more popraviti čez noč, niti ni v domeni mandata, ki ga ima pred sabo ena občinska garnitura. To traja desetletja. Zato je treba usmeriti vsa prizadevanja v združitev moči vseh, ki po svoji funkciji morajo ali pa imajo voljo in sposobnost prispevati k hitrejšemu razvoju naše občine. To so naši politiki od poslancev v Državnem zboru, župana, občinskih svetnikov in občinske uprave, upravne enote, do vodilnih gospodarstvenikov v družbenih ali zasebnih podjetjih.

To pa je še le skrb za bolj materialno plat našega življenja. Važna je tudi druga stran, ki jo predstavljajo razmere, v katerih živimo. Nekoč so to poimenovali zdrav duh v zdravem telesu. To so razmere, v katerih se bomo občani počutili enakopravne, enakovredne, svobodne v pravicah, se trudili dosegati civilizacijske norme ter cenili korenine, iz katerih smo izšli. Čutiti moramo kot dolžnost, da se usposobijo novi rodovi v naši občini, ki bodo sposobni uspešno premagovati življenske napore in bodo imeli tudi posluš za duhovno in kulturno razsežnost življenja. Zato so k temu poklicani tudi vsi kulturni in športni delavci, naši duhovniki, šolniki in vzgojitelji, mladi, starejši in invalidi. Šele skupno prizadevanje namreč rojeva sadove.

UREDNIŠTVO

KAKO SE ROJEVA NOVA OBČINSKA UPRAVA

Občinski svet je imel doslej dve seji. Na prvi - konstitutivni seji - je občinski svet potrdil mandate občinskim svetnikom in županu, imenovana pa je bila tudi kadrovska komisija.

Na drugi seji so določili komisijo za pripravo statuta, ki jo sestavljajo: Janez Bečan (predsednik), Borut Sajovic, Vincenc Perne, Marjan Dežman in Pavel Rutar. Za občinskega tajnika je bil izbran Tomaž Mikolič iz Ljubljane. Za predstojnika v občinski upravi sta bila imenovana Janez Bečan, železniško-prometni inženir in Ignac Primožič, diplomirani arhitekt, slednji za 4 urni delovni čas. Nepoklicne dolžnosti podžupana pa bodo opravljali: Janez Bečan, Vincenc Perne in Peter Belhar. Začasne podpisnike je svet imenoval Pavla Rutarja, Janeza Bečana in Tomaža Mikoliča.

(nadaljevanje s prve strani)

Prve naloge občinske uprave so zlasti priprava statuta, ki bo določal organiziranost občine in njeno delovanje, priprava poslovnika, ki opredeljuje postopek dela občinskega sveta in pa organiziranost občinske uprave. Sistemizacija delovnih mest bo temeljila na predpostavki, da je na 1000 prebivalcev v občini zaposlen praviloma en uradnik. Na občini bo torej zaposleno cca 15 ljudi.

Upravna enota, ki predstavlja državno "birokracijo" v občini, je drugi del dosedanje občine in je organizirana in vodena ločeno. Začasna vršilka dolžnosti načelnice upravne enote v Trziču je postala Alenka Maršič - Bedina, diplomirana pravnica. Ta je prevzela še 34 uslužbencev iz dosedanje občinske uprave, občina jih prevzema šest, ostalih devet uslužbencev pa ostaja še nerazporejenih.

Razmejitev pristojnosti med občino in upravno enoto države še ni dokončna, zato se na tem področju pojavlja največ problemov. Kaj bo delala občina in kaj država - to se bo dokončno razrešilo šele sčasoma. Ena od pomembnih postavk - kdo bo izdajal gradbena in lokacijska dovoljenja - ostaja torej še odprto vprašanje.

Občani želimo, da bi delovanje občinskih uradov steklo brez večjih motenj, skrbno in varčno, tako da bi občina usmerjala sredstva v uresničevanje najnujnejših potreb in ciljev, država oz. upravna enota pa naj poskrbi, da bomo vse potrebne dokumente lahko dobili hitro in po vseh predpisih. Vsem, ki si prizadevajo za to, želimo pri tem uspešno in odgovorno delo.

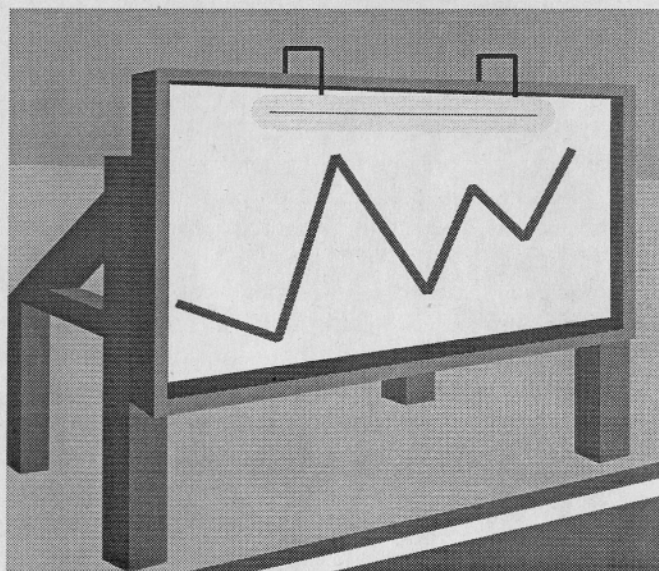
NOVE GOSPODARSKE TEŽAVE

V tržiški občini smo bili vajeni, da imajo poslovne težave "Predilnica", ZLIT, Obrtno podjetje, TIKO, pa tudi PEKO. V zadnjem času je slišati, da ima težave še Lepenka. To nas je presenetilo, saj smo bili prepričani, da dobro poslujejo in imajo lepo preurejene obrate. Res je, da jih je težilo še odplačilo dolgov, ki so zapadali po letu 1990. Podjetje pa je močnejše prizadela tudi recesija v panogi, ki je najprej povzročila padec cen in manjše povpraševanje, nato pa zopet porast cen surovin in večjo konkurenco na trgu, tako da prodajne cene niso omogočale zadostnega pokritja stroškov. V tem razmerah očitno niso znali poiskati pravih rešitev, posebno še, ker so jih ekonomsko izčrpali tudi premostitveni bančni krediti. Sledile so slabe plače - predvsem delavcev in neizkoriščanje obratnih kapacitet zaradi nezmožnosti plačevanja surovin. S tem se je njihova proizvodnja le še podražila. Zašli so v stanje, ki je znano pod imenom likvidnostne težave. Temu so v veliki meri vzrok dragi bančni krediti oziroma visoke obresti, ki jih zaračunavajo banke. Banke zaračunavajo visoke obresti za kredite zato, ker ko so v preteklosti kreditirale razne zgrešene investicije in hočejo tako nadoknaditi svoje stare izgube. Zvedeli smo, da je takšno stanje podjetja narekovalo tudi notranje razreševanje med vodilnimi. Tako je bil razrešen direktor g. Rezar in začasno postavljen vršilec dolžnosti direktorja, ki je g. Uroš Dobrin. Želimo in upamo, da se bo Lepenka lahko dokaj hitro izvila iz teh težav.

PET GOSPODARSKIH PROBLEMOV KI JIH VIDI PREDSEDNIK GOSPODARSKE ZBORNICE SLOVENIJE DAGMAR ŠUSTER:

1. DRŽAVNA PORABA. Ta se neprestano veča. V decembru je dosegla 87 milijard SIT.
2. PLAČE. Znesek je postal skoraj tolikšen, kolikršen je skupni družbeni proizvod. To je isto kot, če bi kmet začel trošiti semenski krompir, ki ga mora hraniti za seme.
3. OBRESTI. Te so za poslovanje podjetij previsoke.
4. TEČAJNA POLITIKA.
5. INFLACIJA.

Te podatke ocenjuje avtor kot šokantne. Kaže na razmere, da bo morala vlada te podatke resneje obravnavati. Ob vsem želimo, da v tržiški občini ukrepov ne bi toliko občutili, ker smo že tako na dnu!

PRODAJNA MESTA ZA TRŽIŠKE RAZGLEDE

- TRAFIKA, TRG SVOBODE 13
  - TRAFIKA, DELO, AVTOBUSNA POSTAJA
  - TRAFIKA, TOBAK 31, DETELJICA
  - TRGOVINA VIŠNJA, TRŽIČ
  - TRGOVINA META, TRŽIČ
  - TRGOVINA DISKONT CENTER, TRŽIČ
  - TRGOVINA GACHO, KOVOR 72
  - TRGOVINA SITAR, KRIŽE
  - ASTRUM, TRG SVOBODE 31,
- ima na zalogi tudi posamezne druge številke

DEVOVA PRIZNANJA

Znano je, da so v osnovnih šolah nagrajevali učence, ki so prebrali po pet leposlovnih knjig, z bralnimi značkami. Na Osnovni šoli Zali rovt pa so slavisti dali idejo, naj se uvede posebna priznanja za tiste učence, ki bodo prebrali še dodatnih pet leposlovnih knjig. Ta priznanja so poimenovali po prvem slovenskem pesniku Tržičanu Antonu Feliksu Devu. Ta priznanja naj bi bila po zahtevnosti čtiva v treh stopnjah. O tem so se slavisti dogovorili v tržiški občini, ob tem pa so zadeli na problem financiranja. Po podatkih, ki smo jih dobili, je bilo v šolskem letu 1993/94 na osnovni šoli Zali rovt podeljenih 38 Devovih priznanj, kar je ne samo pohvalno za tamkajšnje slaviste, ampak tudi koristno za šolsko mladež.

V zvezi s povedanim je prav, da se bolj podrobno seznanimo z naslovnikom nagrade, to je Devom!

Pred vhomom v ulico PREHOD, med hišama št. 23 in 25 na Trgu svobode je vzidana spominska plošča z besedilom:

PRIZNANJE
JANEZ DAMASCEN-DEV

OSNOVNA ŠOLA _____

UČENKA-UČENEC _____

prejme DEVOVO PRIZNANJE

TRŽIČ: _____ MENTOR: _____

TU JE BIL DOMA
JANEZ DAMASCEN DEV
1732 - 1786
UREDNIK, PESNIK, DRAMATURG

Opis dela in življenja tega velikega moža povzemamo po sestavku dr. Marije Kalan-Bocak, nekaj podatkov po knjigi Viktorja Kragla- Zgodovinski drobci župnije Tržič in Ivana Mohoriča-Zgodovina obrti in industrije v Tržiču.

Dr. Bocakova začenja pripoved s citatom, ki ga je izrekel pokojni literarni zgodovinar dr. Jože Koruza: "Dev je pionir slovenskega posvetnega pesništva. Imel je trdo delo z obvladovanjem pesniškega jezika in poetičnega izraza. Devove pesmi kažejo poteze značilne samostojnosti, ki izpričuje že lasten pesniški stil. Zato je krivično, da imamo 26 let mlajšega Vodnika za prvega slovenskega pesnika, posebej še, ker bi najbrž tudi Vodnik težko dosegel v verzifikaciji (pesnikovanju) to kar je, brez predhodnih Devovih prizadevanj. Devov sodobnik in velik prijatelj je bil Marko Pohlin, že v času pisanja njegove slovnice, Kranjske gramatike iz l. 1768, kjer sta v poetološkem poglavju dva fragmentirana prevoda (fragment=odlomek) iz latinskega pesništva, Virgil in Ovid, Devovo delo. Dev je urejal tudi

PISANICE

v letih 1779 - 1781 in je bil že tedaj priklenjen na bolniško posteljo. Ob skrbnem prebiranju Devovih pesmi brez apriorističnih (vnaprej postavljenih, op. M. P.) predsodkov s katerimi je slovenska literarna zgodovina obdala njegovo osebo in pesmi, se nam pokaže, da je bil Dev dovolj nadarjen za pesništvo. Glavni oviri do uspeha sta bila premalo razvit slovenski pesniški jezik ter nerazvit in zastarel literarni okus. Devovo pesniško delo je bilo v literarni zgodovini prezrto tudi zato, ker se je v treh zvezkih pisanic oziroma v zborniku podpisoval le s šiframi P.D. - pater Damescen, F.D - Feliks Dev, B.E.- bosci eremit. Na drugi strani pa je obveljala estetska rabsodba Žige Zoisa, ki je odmevala v visokih krogih, da je v Vodnikovih pesmih več naravnosti in nadarjenosti kot v Devovih.

Feliks Anton Dev se je rodil leta 1732 v Tržiču kot otrok iz drugega zakona uglednega meščana Lovrenca poročenega s Katarino, hčerjo upravitelja tržiškega gospostva. Pripadala je torej najvišjemu družbenemu sloju gospodarsko pomembnega gorenjskega trga, ki je imel že od leta 1492 tržne pravice. Do trinajstega leta je Feliks obiskoval tržiško osnovno šolo na kateri je takrat služboval učen učitelj Anton Raab in je imela že skoraj dvestoletno tradicijo. Zatem je obiskoval jezuitsko gimnazijo v Ljubljani in se vračal vsaj sedem let domov na počitnice. Rodno okolje se je vtisnilo v njegovo zavest tudi z JEZIKOVNO RABO tega okolja, tudi z ritmom in pokončno glasbo kovaških kladiv. (I. Mohorič navaja, da je bilo leta 1744 24 kovačnic v Tržiču poleg fužin in plavža tržiškega gospostva, op. M.M.P.). To se kaže v pesmi v II.zvezku Pisanic, ko vabi slovenske verzifikatorje (pesnike) k sodelovanju. Tik pred zaključkom študija filozofije je Dev vstopil v red Avguštincev, to je leta 1752, ko je bil star 20 let. Takrat je dobil meniško ime Janez Damascen. Pri tem so bile odločilne domače razmere; dve leti pred tem mu je umrl oče, bratposlovni naslednik pa se je oženil. Po enoletni preizkusni dobi v Mariabrunskem samostanu pri Dunaju je Dev opravil slovesno zaobljubo in na Dunaju in še nekeje nadaljeval študije pri redovnih lektorjih.

Mašniško posvečenje je dobil na Dunaju - tu je bil kasneje lektor filozofije in teologije- torej interni visokošolski učitelj, za kar je bila potrebna temeljita filozofska izobrazba, poprej pa nadpovprečni študijski uspehi. Vse to priča o Devovi nadarjenosti, študijski vnemi in uspešnosti. Kdaj je prišel v avguštinški samostan v Ljubljano ni podatkov, verjetna takrat, ko je vodstvo poslalo v Ljubljano dva lektorja za filozofijo - okoli leta 1760. Tudi ni podatkov, da bi Dev kdaj zapustil ta samostan, saj so ga relativno zgodaj pričele mučiti bolezenske težave. Kmalu tudi pisati ni mogel več. Leta 1786 je bil samostan ukinjen, oziroma preurejen v bolnišnico. Dev je ostal v oskrbi usmiljenih bratov in istega leta tudi umrl. Njegovega groba ni.

Dr. M. Bocakova v nadaljevanju navaja, da je Dev napisal 48 vsebinsko, oblikovno bolj ali manj izvornih del in prevodov v vezani besedi. Če preštejemo še fragmentna prevoda Virgila in Ovida, se nam število naslovov dvigne na 50 del. Da bi dobili vsaj zelo skromen vpogled v Damascenovo poezijo, je izbrala za bralce naslednje kitice in verze iz nekaterih pesmi.

Sožitje med udomačenim kalinom v celici in njim izpoveduje pesnik v naslednjih verzih:

Zadovolne jetnik

*Srečna ječa! V tebi spati
dosti časa jest imam,
v tebi tuhtat, v tebi brati
koker očem, al pisati
vselej brez vse zmote znam.*

*Me je lih vse zapustilu,
kar je meni lubu blu,
se krivice meni strilu
ni nobene skuz le-tu:
kratke čase medva sama
si zadosti delava.*

*Ti tedej, o luba ječa!
še narveča moja sreča!*

In, žanrska vložnica k jetniku je hudomušna dovtipnost, bližnja ljudskemu godčevskemu humorju v predzadnji kitici:

*Al kar največ je od tega,
žena tukaj na ragla
nad glavo' ter se ne krega,
de nji manka unga, tega,
in de njena ne vela.*

Dramsko pesništvo zastopa v Pisanicah Devov libreto z vrstnim naslovom Opereta Belin, kar je takrat pomenilo kratko opero z mitološko snovjo in alegoričnostjo. To delo je pomembno po bogastvu verzih in kot celovit dramski tekst posvetne literature v slovenski literaturi.

Omenjeno opereto je uglasbil učitelj Jakob Zupan iz Kamnika. Torej je prvi slovenski operi dal življenje Tržičan Dev (Op. M.M.P.).

Kako je bil Dev samokritičen se pokaže v njegovi boleči izjavi ob branju balade Gottfrieda A. Buergerja "Leonora":

*A, oh! kar grize me,
še več, oh! jest spoznam,
je tu, je tu! de je
me mojga petja sram.*

Naj prispevek dr. Bocak-Kalanove dopolnimo še z nekaterimi podatki.

Veličino našega naroda lahko presojamo tudi po njegovi kulturni preteklosti v kateri določeni dogodki tvorijo mejnike v nastajanju slovenske zavesti.

Med take pomembne mejnike spada tudi Academia operosorum labacensium ali Ljubljanska Akademija operozov (operoz-član Ljubljanske Akademije operozov). Osnovana je bila 1693. leta in je v začetku imela 23 zavednih znanstvenikov. Njen namen ob ustanovitvi je bila organizacija znanstvenega dela na pravnem, medicinskem, filozofskem in bogoslovnem področju. Člani so imeli v svojem grbu čebelo in so se po njej "apes" (čebele); vsak posameznik pa je dobil še primerno akademsko ime. Delovanje akademije je 1725 zamrlo

in ponovno oživel leta 1781. Leta 1993 je preteklo 300 let od njene ustanovitve, kar je Slovenija počastila tudi z izdajo spominskih kovancev. Zakaj to omenjamo? Viktor Kragl piše v svoji knjigi Zgodovinski drobci župnije Tržič, da je bil član operozov od leta 1781 tudi Tržičan pater Janez Damascen Dev, ki je nosil akademsko ime "Utilis" (koristen).

M.M.P.

**OB PRETEKLEM
JUBILEJU IVE PERKO**

V letu 1994 je praznovala znana tržiška šivilja - mojstrica Iva Perko 80 let življenja. Rodila se je 11. 6. 1914 na Bobovku pri Kranju, živelata nato pod Šmarjetno goro, se izučila za šiviljo in leta 1937 prišla v Tržič, ko se je poročila s predilniškim mojstrom. Ob njenem jubileju se je zbralo kar 20 njenih šiviljskih učenk. Spomin na to jo močno gane. Nas pa opozori, da je moral biti njen odnos do učenk zares dober, saj se jih sicer ne bi toliko udeležilo te slovesnosti. Tudi v uredništvu Tržiških Razgledov smo postali na to vest pozorni. Zavedamo se, da se na takšne primere, ko gre za očiten prispevek posameznika za Tržič, tudi odzovemo in na to opozorimo svoje bralce.

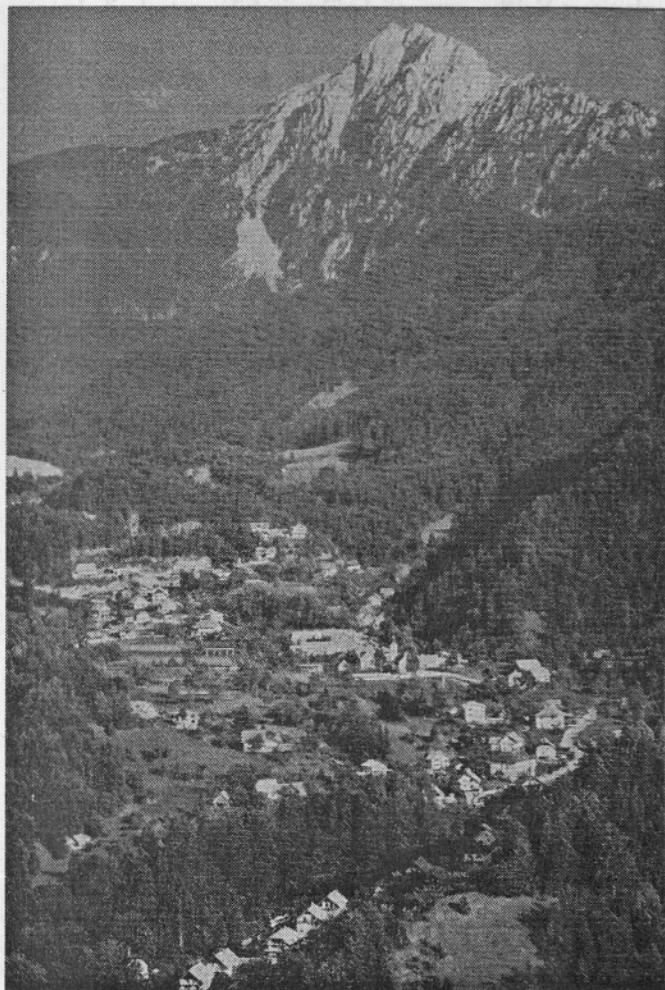

Življenje se je Ivi Perko spremenilo, ko ji je mož padel na fronti, potem ko je bil mobiliziran v nemško vojsko. To se je zgodilo leta 1944. Prisiljena je bila, da se sama usposobi za preživljanje in njen poklic je bil izziv, da je začela z uslužnostnim šivanjem. Pri tem se je tako usposobila, da je takoj po vojni naredila tudi mojstrski izpit. Po vojni so jo nekateri občinski možje ovirali, med drugim z odlašanjem izdaje obrtnega dovoljenja, ki ga je končno dobila, a ne od tržiških, ampak od republiških oblasti. Od tedaj je na srečo prenehala tudi šikaniranje in tako se je lahko posvetila poleg obrtnega dela še izboljševanju svojih življenjskih pogojev. Najprej je stanovala za Bocakovo hišo, potem v Markičevi hiši in končno si je uredila stanovanje v nekdanji Šetinčevi ali kasneje Brodarjevi hiši na tržiškem Trgu svobode 24.

V njenem obrtnem programu so bile predvsem obleke, bluze, plašči, kostimi. Dela je imela dovolj in v kolikor so ji dovoljevale prostorske razmere je imela ob sebi 2-3 vajenke in tudi kakšni dve pomočnici. Ob delu si je tudi sama nabrala potrebno število let, vendar ne dovolj za redno upokožitev. Zadovoljna je, ko sreča nekdanje zadovoljne stranke in pa predvsem svoje nekdanje učenke in pomočnice.

KRATEK PORTRET DANAŠNJEGA LOMA

V uredništvu smo se odločili, da v Tržiških razgledih vsak mesec predstavimo kakšen kraj v tržiški občini. Tudi zato, ker je naših naročnikov veliko prav iz Loma, smo se odločili, da najprej predstavimo Lom in naprosili za prispevek, koga drugega kot, Janeza Slaparja.

LOMSKA DOLINA

Prisrčno pozdravljeni in dobrodošli ob mojem pripovedovanju o naši vasi. S pesmijo bom opel moj rojstni kraj in Vam povedal kje leži vas pod Storžičem.

*Venec gora obkroža dolino,
pno se planine in gore v sinjino.
Obsijani od sonca vsi so vrhovi,
v soncu je dolina, kjer mi smo sinovi.*

*Na vzhodu je Storžič - ljubljena gora,
kamor vsak sin doline gor mora,
kjer sonce zahaja je Triglav - očak,
k'teremu ni prav noben vrh enak.*

*Kjer sonce potuje je Kukovnica,
pod nje je prijetna zelena ravnica,
kjer hiše so Lomske, domovi posejani,
vsi s srcem smo zemlji rodni vdani.*

*Na severu je Bela peč in zelena planina,
z nje vsaka hiša se vidi, vsa lepa dolina,
kjer že tisoč let žive Lomski rodovi,
ki jim zvonijo iz cerkve zvonovi.*

*Na svetu ni lepše nobene doline,
lepšega venca ni, kot so planine,
najlepši gora so naši vrhovi,
najdražji mi bratje so Lomski sinovi!*

*Rodna ti zemljica - lomska ti vas,
v tebi vedno najlepši je čas,
tebe bom ljubil jaz vedno iz srca,
tebi pesmi bom pisal, te ljubil do sna.*

Tako sem vam razkril zgodbo o našem lepem kraju, ki leži 800 - 1000 m nad morjem na vzhodnem delu tržiške kotline. Vas nosi ime po slavnem Lambergarju, ki je nekoč živel v Gutenbergu nad Bistrico, pa imel tudi tu gor svoja posestva. Zato tod živi Lomski rod gotovo že tisoč let, saj se vas s cerkvijo Sv. Katarine omenja že leta 1399, v povezavi s Tržičem pa že leta 1261. Vaščani vasi Lom in njenih zaselkov živimo tu res v naročju gora. V lepem, občudovanja vrednem okolju, ki ga skrbno ohranjamo in zanj skrbimo, da kaže urejen videz in ne bomo pustili, da bi nam naravo "popackali" ljudje, ki nam niso enaki v spoštovanju narave, saj je to naš življenski prostor.

Lomljani smo preprost in pošten rod, ki smo trdni v svoji volji in se ne sučemo po vetru, kot naš petelin na cerkvenem stolpu, ki nam kaže vreme. Ne pustimo se farbat politiki in politikom. Trdni in trmasti smo v svojem izročilu in prepričanju in to nam služi v dobro, saj kadar je kaj treba, hitro stopimo skupaj in vse se naredi. Vedno nekaj delamo, prenavljamo, ustvarjamo.

Lomljani smo preprost in pošten rod, ki smo trdni v svoji volji in se ne sučemo po vetru, kot naš petelin na cerkvenem stolpu, ki nam kaže vreme. Ne pustimo se farbat politiki in politikom. Trdni in trmasti smo v svojem izročilu in prepričanju in to nam služi v dobro, saj kadar je kaj treba, hitro stopimo skupaj in vse se naredi. Vedno nekaj delamo, prenavljamo, ustvarjamo.

Lomljanov nas je nekaj čez 500, ki živimo v 120-130 domovih-hišah, ki so razen v treh izjemah prenovljene ali nove. Kar imenitna je naša precej razpotegnjena vas. Kar lepo smo jo s svojim pridnim delom in šparovnostjo uštimali.

Najbolj častitljiv spomenik davne preteklosti, vere in kulture, je naša cerkev Sv. Katarine, naše patrone "za pravo pamet". Vsi bi jo morali bolj častiti, saj kdo v teh hitrih časih ne rabi prave modrosti in pameti! Vas je v zadnjih letih postala kar "nobel" vas. Lepa lega, dober zrak, čiste vode, veliko zelenja jo ka'e kot zdravo naselje, v katero vodi lepa nova cesta in kako radi bi, da bi vodila še do zaselkov, kjer še ni asfaltirana. Imamo trgovino, gostilnico ob cerkvi, ka'e pa, da bi bila dobro obiskana tudi kaka večja gostilna z dobro domačo hrano in pristnimi vini, kar sedaj nudita dve turistični kmetiji na Potarjih pri Odričarju in pri Tiču.

Z velikim ponosom moram omeniti šolo, kjer se uči naša ukaželjna mladina do 4. razreda in vrtec, kjer se pridno vzgaja lomska mladež. Prosvetno društvo je lani slavilo 75 letnico delovanja s svojo pevsko, igralsko, glasbeno in besedno ustvarjalnostjo. Imamo tudi dober, mlad ansambel Zarja - sestavljen od domačih "fantov od fare", le dekle, pevka, je iz sosednje Doline. Tudi gasilci imajo že svoje društvo od l. 1921. Vseskozi aktivni in delovni, sedaj grade in so potrebni širše pomoči. Tudi športno društvo imamo in v turističnih pogledih se uveljavljamo. To narekuje posluh času. Lani ob koncu leta so postale prav vse hiše bogatejše s telefonsko povezavo.

Najbrž nisem vse omenil in je še marsikaj, kar je važno in pomembno. Naj ob koncu povdarim, da za vsem tem stojijo ljudje domačini s svojim značajem in trdno ter dobro voljo, ki jo je v nas izklesal čas, vera in dobrota med ljudmi, tako da smo se z Božjo pomočjo ohranili do danes in nas je, hvala Bogu, vedno več in ni skrbi da bi se tu gor končala naša zgodovina. Pa o vsem tem še kdaj drugič, ta čas pa lep pozdrav in vse dobro!

JANEZ SLAPAR

ŽIVLJENSKE RAZMERE DOMAČINOV V TRŽIŠKEM GORSKEM SVETU V ZADNJIH DVEH STOLETJIH

Z ogjarjenjem in prevozništvom je bilo na področju Doline in Jelendola zaposlenih največ ljudi. V kasnejši dobi je ogjarjenje nadomestila sečnja in spravilo hlodovine ter delo na žagah. Oskrbo z žitaricami, krompirjem, mlekom in mesom so zagotavljali pretežno z domačimi viri. Kupovali pa so predvsem koruzo in koruzno moko. Kmetijskih površin, primernih za pridelavo hrane je bilo malo. Zato so pogosto želeli pridobiti nove. Te so si zagotavljali s krčenjem in tudi zažiganjem gozdov. Na tleh požganega gozda so najprej sadili ali sejali odporne vrste žitaric in krompir. Rabili so tudi veliko pašnikov in košenic za številno živino. Vse do druge svetovne vojne in še kasneje so pokosili obširna področja, ki se sedaj zaraščajo. Pokosili so tudi obširna področja na Križki gori ali Kokovnici. Tako so tudi na vrhu Kokovnice redno kosili seno še nekaj let po drugi svetovni vojni. Seno so spravljali v šupe (če je bila) ali v kope. V takšni kopi, ki je bila visoka do 6 m je bilo do 2 tone sena. Tod so seno spravljali v dolino pozimi ob primernem snegu. Pot v zimskem času je bila težavna zaradi visokega snega in nošenja opreme za vezanje sena. Seno so vezali v podolgovate bale, dolge 3-4 m z debelo žico cca 3 mm. Iz ene kope so navezali do 12 takšnih bal ali vak. Nato so povezali vse skupaj in spustili v dolino. Tudi vezači so včasih posedli na "vake". Nekako do sredine gore je vse skupaj drselo zelo hitro in to spuščanje je bilo dokaj nevarno.

Potem, ko so se povezane bale ali vake ustavile zaradi manj strmega terena, so jih posamezne peš in ročno odvlekli do podnožja gore in nato še s pomočjo živine do svojih senikov. Na križki strani ali Križki gori so spravljali seno Govžani ali ljudje iz naselja Gozd. Ti so kosili obširno strmo stran Križke gore. Posamezni kosec bi v takšnih razmerah kmalu izgubil voljo. Zato so običajno kosili v skupinah. Košenje enega redu od vznožja do vrha je trajalo dobre pol dne časa in zamislimo si lahko koliko časa je trajalo košenje obširne planjave Križke gore ali koliko je bilo potrebnih koscev.

Življenja in dela po vrhovih gora so se ljudje tudi bali. Pogoste nevihte so bile nevarne. Takrat so bili ljudje in živali, ob nevihtah, zelo izpostavljeni strelam. Govžani so zato hodili zvečer redno domov. S tržiške in lomske strani pa so ljudje prenočevali na teh košenicah zaradi daljše in manj prikladne poti kar v kupih sena.

Navadni ljudje so živeli zelo skromno in ob pičli hrani. Pred stoletjem so imeli navado, da so delili leto na obdobja s težkim in lažjim delom. Ko je bilo težkega dela manj, so prišli težki časi predvsem za hlapce in dekle in še posebno, če so v družini razlikovali kuhinjo za domače in za posle. Takrat so se morali ljudje zadovoljiti največ z močnikom v katerega so gospodinje natresle suho sadje. Žganci so veljali za obdobje težkega dela, posebno še, če so bili zabeljeni. Prirejeno domačo živino so večinoma prodali in izkupiček porabili za nujne potrebe, davke in prihranke.

Ljudski spomin sega na področju Jelendola tudi na Primožkovo družino, ki se je preselila na to področje, po nekaterih virih, iz Madžarske, verjetno zaradi turške nadloge. V Jelendolu so imeli obširne pašnike, njive in gozdove. Kasneje so to posest zamenjali s posestjo v Pristavi. Znano je še, da so imeli veliko drobnice, toliko, da skoraj niso vedeli. Številni posli so si pogosto pomagali k izdatnejši hrani s tem, da so prigovarjali gospodarju - "tam je primeren kozel, ki ga ni škoda" in gospodar je dovolil zakol. Ob številni živini so imeli veliko mleka. Veliko so ga predelali v maslo in verjetno so zato tujci kraju nadeli ime Puterhof. Maslo so imeli še za zabelo. Ljudje pravijo, da so bili s to zabelo manj zadovoljni kot s svinško mastjo.

Ko je na področju Jelendola postal lastnik obširnega posestva Born, si je dal tod zgraditi večjo žago. S predelavo hlodovine v žagan les so se ukvarjali tudi številni drugi posestniki. Stari Born je prinesel s seboj marsikatero svojo in celo bolj socialno navado kot so jih poznali domači ljudje. Med drugim je opazil, da morajo biti zaposleni bolje oskrbljeni. Zato imajo tukajšnji stari ljudje nanj še dober spomin. Vse kar je najbolj manjkalo pa je bilo starostno in zdravstveno zavarovanje. V ogled si vzemimo delavca manjše in okrogle postave, posebneža, ki je dobil delo na žagi v Jelendolu. Nazivali so ga kar "Mala moka". Ta naziv si je prinesel še iz Tržiča. Na žagi je odnašal s košem žagovino na deponijo.

Zaslужil je še kar dobro. Nekateri so poznali njegovo navado, da je takoj na plačilni dan prišel do mojstra Ahačiča in mu izrazil željo: "treba bo v Tržič, kaj kupit". Mojster mu je izpisal spisec želja in ko je šel v Tržič, je nabavil kaj tudi za Mala moko. Med željenim pomnijo tudi razne ure in celo kak daljnogled.

Malo pred drugo svetovno vojno je imel "Mala moka" prebivališče v neki šupi pod Debevčevo vilo, ki jo je odnesel leta 1959 zemeljski plaz. Takrat pa je bil že zapuščen star mož, preziran in šikaniran celo od otrok, ki so pogosto kričali nad njim "Mala moka, Mala moka" .... brž, ko so ga zagledali.

FRANC PRIMOŽIČ

PODOBA IZ PRETEKLOSTI g. župnik JURIJ ROZMAN

Kmalu po prvi svetovni vojni, od takrat je minilo že petinšestdeset let in več, je v veliki meri oblikoval versko življenje v tedanji kovorski občini od Loke, do Zvirč, preko Hušice, Hudega, Vadič, Visoč, Popovega in Sv. Neže, gospod župnik Jurij Rozman.

Še je nekaj Kovorjanov, ki se spominjajo tudi iz svojih otroških let gospoda Rozmana z vsem spoštovanjem in škoda bi bilo, da bi spomin nanj utonil popolnoma v pozabo. Gospod Jur' ostaja za kovorsko zgodovino nepozabna osebnost, ki bi jo v marsičem lahko primerjali s kako osebo iz Jurčičevega romana.

Bil je to pravi ljudski duhovnik, nadvse skromen v svojem življenju, zelo originalen v svojem izražanju, sicer pa zelo učen gospod. Aktivno je obvladal hebrejski jezik in je bil za tisti čas eden redkih tovrstnih znanstvenikov.

Nikoli ga nismo videli brez pokrivala. Pozimi je nosil širokokrajni klobuk, poleti pa slamnik podobne oblike. Oblačil se je tako kot tedaj vsi duhovniki: v temno obleko s kolarjem, to je beli duhovniški trdi ovratnik, pozimi je oblekel težko sukno iz sukna, poleti pa dolg površnik iz črnega blaga, ki so mu rekli luster. Suknja in površnik sta imela ob strani velike, globoke žepe. V starejših letih ga nismo nikoli videli brez palice, "krevle".

Opiral se je nanjo tudi takrat, ko je prišel v Kovor birmovat škof Anton Bonaventura Jeglič, ki je bil v bogoslovju sošolec kovorskega župnika. Škof, ki so ga takrat imenovali knezoškof, je spraševal birmance v šoli. Pred kovorsko šolo so ga pričakali učenci, ki so jih učitelji za to slovesnost naučili pozdravnih besed in pesmic, najprvo pa je svojega sošolca nagovoril g. župnik. Škof Jeglič in župnik Rozman sta se takrat pogovarjala pred množico kovorskih poslušalcev v pristni gorenjščini, saj je bil škof doma v Begunjah, župnik pa v Trbojah pri Kranju.

Škof: "Jur', Jur', v penzjon bo treba it'."

Župnik: "Ta prvo pejt ti, pol bom šu pa jest. Na tvoj stovč'k j'h čaka velik več kok'r pa na mojga."

Sicer pa smo g. župnika vedno le imenovali gospod Jur', po tedanji navadi pa smo ga onikali, tako kot so bili oni' tudi učitelji in gospod župan. Veselili smo se veroučnih ur v šoli. Vsaka ura se je obvezno začela s ponavljanjem skrivnosti rožnega venca, potem so sledile molitvice, vse na pamet. Pri tem ni bilo nobenega popuščanja, g. Jur' je bil zelo strog. Najbolj nam je v spominu žalostni del rožnega venca,

vsaka skrivnost se je začela z besedo "krvav", torej: ....krvav pot potil, krvav gajžlan bil, krvav s trnjem kronan bil, krvav na križu umrl. Za tem se je začelo: "Žegnana s' Marija, mater božja" itd.

Včasih pa je postalo ponavljanje pravo kričanje, ki ga je spremljal tudi smeh in takrat so gospodu Jurju popustili živci. Takratni razred je ponavadi štel petdeset učencev in še kakega več, zato učencev ni bilo mogoče vedno hitro ukrotiti. Gospod Jur' je zagrabil svojo krevlo in padati je začelo po glavah in hrbtih. Učenci, ki so bili take vzgoje že vajeni, so skrbno pazili na vsak veroučiteljev gib in se čimpreje skrili pod klopi. Gospod Jur' se je kmalu pomiril, saj so učenci pod klopmi popolnoma utihnili in čez nekaj časa spet mirno posedli po klopeh. Ni bilo torej prav nič čudno, da so komaj čakali veroučne ure in se je skrivanje pod klopmi ponavljalo vedno, kadar niso znali moliti "kot se za molitev šika". Močno pa se je vtisnil v spomin tudi pripetljaj, ki ga je pomagal rešiti šolski upravitelj.

Kaže, da tistega dne Jurjeva krevla učencem ni dosti pomagala in se nikakor niso mogli umiriti. Zapovedal nam je, da moramo iti na s—t in z veseljem jo je ves razred ucvrl na hodnik in v stranišče "na štrbunk". Vzpenjali so se drug na drugega, čez desko in leseni straniščni pokrov, ostali pa kričali na hodniku in tako čez vso mero motili pouk v prvem nadstropju šole. Gospod Jur' je razložil šolskemu upravitelju nastali položaj z besedami: "S—t sem jih nagnal."

Bil pa je gospod Jur vedno zanimiv sogovornik in je znal marsikaj svetovati vernikom in tudi učitelju. Iz svojih lastnih izkušenj je poučeval farane, da je za človeka najbolje, da ima pod posteljo "k—lo" polno gnojnice, ker ta ohranja trdno zdravje. Rad je pokazal krasno loščene "štifletne", to so bili visoki čevlji, ki so imeli ob straneh elastiko, da se je obuvalo lepo prilegalo nogi. Prav vesel je bil, ko sta z upraviteljem šole primerjala "štifletne" s čevlji in ugotovila, da se gospodu Jurju obuvalo veliko lepše sveti. Očistila ga je njegova gospodinja, njegova sestra Mica, tako da je uporabljala saje, kamor je prilila nekaj kapljic mleka in tako mazilo je bilo veliko boljše kot "globin" s katerim je učitelju čistila čevlje Pezdirčeva Marjanca /sedaj Potočnikova na Loki/. Zadnji nasvet gospoda Jurja nam je večkrat koristil v letih druge svetovne vojne.

Gospod Jurij Rozman je odšel v pokoj v svoj rojstni kraj, kjer je bival kot užitkar v majhni bajti. Umril je kot ubog človek, slep na obe očesi zaradi mreene. Duhovniki tedaj niso bili zavarovani, tudi domov za ostarele ni bilo. Bilo mu je težko, ko ni mogel pomagati nikomur več, tudi svoje darežljivosti otrokom ni mogel več pokazati, čeprav ga je obdajal sadovnjak. Vse svoje življenje je nosil v globokih žepih sadje in orehe za pridne in, če jih je opazil na šolskem vrtu je jabolka zagnal kar po tleh. Če na vrtu ni bilo nikogar, je odprl stanovanje v šoli in spet so jabolka padala po tleh v kuhinji. Bil je torej Miklavž v vseh letnih časih.

Ostali so hvaležni spomini nanj, poleg tega pa so tu še spomini v pisni obliki. To so lastnoročni zapiski osnutkov pridig gospoda župnika Jurija Rozmana. Pisal jih je v nemški pisavi gotici in jih hrani kot dediščino kovorski rojak, župnik v Kosezah.

To je dokument, ki kaže, kako je učeni gospod župnik Jurij Rozman vse svoje življenje vestno izpolnjeval poklicne dolžnosti. Brez dvoma bo njegova pisana beseda našla primerno mesto v zgodovinskem arhivu.

MIRA BERTONCELJ-HIRŠEL

HOTEL V MESTU

Tržič je že tri desetletja brez svojega mestnega hotela. Ta čas pa na občini razmišljajo o odkupu Slugove hiše, ki bi jo preuredili v hotel.

ZIMSKI POHOD

Planinsko društvo Križe je tudi letos priredilo že osmi zimski TRIM - pohod na Kriško goro in to v nedeljo 29. januarja 1995.

USODA MALLYJEVE HIŠE

Po pogodbi z Bojanom Križajem, ki je v zameno za "Elbertovo vilo" prepustil občini Mallyevo hišo, je postala le-ta občinska last. Občina je že v preteklem letu pripravila natečaj za idejne rešitve. Ta natečaj je bil podaljšan, tako da bodo rešitve znane šele naslednji mesec. Pojavljajo se različne rešitve o uporabi te spomeniško zaščitene stavbe: tržiška knjižnica, muzej, poslovni prostori, stanovanjski prostori, ipd.

DELAVSKE ŠPORTNE IGRE

Milena Dolčič iz Peka nastopa v tenisu, streljanju, kegljanju in predvsem smučanju. Priborila si je že več pokalov za skupno zmago. Matej Keršič iz Ročevnice z redno vadbo ohranja dobro telesno kondicijo. Tekmuje v namiznem tenisu in tudi šahu. Osvojil je dva pokala.

SANKANJE

Na progi v Zapotokih so imeli državno prvenstvo v sankanju. Na dan tekmovanja v nedeljo 15. januarja je bilo sicer lepo vreme, s snegom pa je bilo bolj slabo. Tekmovanja se je udeležilo 42 sankalcev. Uspešni so bili predvsem tekmovalci iz Železnikov, Jesenic in Tržiča.

BIATLON

Andreja Grašič in Tomaž Globočnik sta prepričljivo najboljša tržiška športnika mednarodnega razreda. Oba sodelujeta v svetovnem biatlonskem pokalu, kjer dosega slovenska reprezentanca 9. mesto. Pri tem v moškem delu reprezentance zaseda T. Globočnik nekako srednje mesto in Andreja Grašič prvo med ženskami. Oba še čutita pomanjkljivost pri točnosti v streljanju. Že sedaj pa dosegata dobra mesta v svetovnem pokalu na 10 km, Grašičeva - 17. mesto, Globočnik - 23. mesto in na 7,5 km Grašičeva - 15. mesto.

SV. ANTON (KRAČMAN)

V torek 17. januarja 1995 je bilo v Lomu pri maši in potem pri odkupu krač precej ljudi tudi iz okolice. Lomljani želijo obnoviti tradicionalne običaje tega dne in letos je to že dokaj uspelo. Po maši je bila v domu otvoritev razstave panjskih končnic s poslikavami detajlov cerkvenega leta, kar vse je pripravil Janez Slapar. Tudi ta razstava je bila zelo dobro obiskana.

TEK POLITIKOV, DIPLOMATOV IN GOSPODARSTVENIKOV NA POKLJUKI

29. januarja 1995 je bil na Pokljuki (zaradi pomanjkanja snega ne v Lomu) že tretji tek na smučeh. Letos so tekmovanje razširili tako, da je bilo namenjeno ne le politikom in diplomatom, ampak tudi gospodarstvenikom. Tek je bil izveden v prosti tehniki na 5 km dolgi progi. Sodelovali so na primer poslanci DZ Eržen, Henigman, mag. Kocijančič, Dr. Kreft, Polajnar, Primožičeva, varuh človeških pravic RS Bizjak, ameriški veleposlanik Allan Wendt, uslužbenci ambasad, gospodarstveniki, poveljnik Poključke vojaške enote (absolutni zmagovalec), tržiški župan Pavel Rupar, ter še nakateri drugi udeleženci.

S kulturnim ter zabavnim programom so tekmovanje popestrili kulturniki iz Loma, ansambel Zarja - nasploh pa so se izkazali organizatorji, predvsem g. Vinko Grašič. Gospodinje iz Loma pa so poskrbele za pristno domačo pogostitev.

KNJIGA ZGODOVINE TRŽIČA

Kraglova-Zgodovinski drobci župnije Tržič se še dobi v Tržiški knjižnici za 3200 SIT.

VOŠČILO

Člani tržiške študentske organizacije "Kluba tržiških študentov" želimo vsem kolegom študentom in šolarjem nasploh, pa tudi vsem ostalim občankam in občanom veliko uspeha ter zdravja in sreče v novem letu 1995.

KLUB TRŽIŠKIH ŠTUDENTOV

OBVESTILO

Obveščamo vse bralce Tržiških razgledov, da lahko prisluhnejo "Študentskemu programu" na valovih Radia Tržič: vsak petek od 13,30 do 16,00. Program bomo še razširjali tako tematsko kot časovno, zato vabimo vse študente in dijake k sodelovanju. Obrnete se lahko na urednico študentskega programa Polono Bahun, in sicer vsak petek med oddajanjem od 13,30 do 16,00.

TRŽIŠKI RAZGLEDI

TRŽIŠKE RAZGLEDE IZDAJA OO SKD TRŽIČ. UREJA UREDNIŠKI ODBOR. ODGOVORNI UREDNIK: EVGENIJ VALJAVEC. NASLOV UREDNIŠTVA: UREDNIŠTVO TRŽIŠKIH RAZGLEDOV, TRG SVOBODE 18, 64290 TRŽIČ. TELEFON UREDNIŠTVA: 064/53 051, INT. 34. CENA ŠTEVILKE 30,00 SIT. RAČUNALNIŠKI PRELOM: ASTRUM D.O.O., TRŽIČ • TISK: TISKARSTVO UZAR, TRŽIČ. NAKLADA 2.000 IZVODOV.